

ROMÂNIA ÎNTRE „SCILA ȘI CARIBDA”

ROMANIA BETWEEN „SCILA AND CARIBDA”

Prof. drd. Emanuel BĂLAN

Florin Pintescu, *Politicile SUA, Germaniei și Rusiei în spațiul românesc (1990-2018). Considerații geoeconomice, geoculturale și geostrategice*, Editura „Cetatea de Scaun”, Târgoviște, 2019, 316 p.

Motto: „Războiul este pace. Libertatea este sclavie. Ignoranța este forță”
(George Orwell, 1984)

Lucrarea domnului profesor Florin Pintescu, ne arată că în esență lucrurile nu sunt ceea ce par, iar politicile SUA, Germaniei și Rusiei față de România nu sunt ceea ce par a fi, așa cum sunt ele prezentate oficial. Lucrarea se axează pe ceea ce în geopolitică se numește fenomenul frontierei, axat pe avansul frontierelor celor trei super puteri față de România. Lucrarea este construită pe nucleu tezei de doctorat susținută în 2015 la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, iar mesajul pe care îl transmite este că în siasul geopolitic ante și post 1990, România a suferit și suferă o multitudine de neajunsuri, care se pot repercuta cu șanse mari și în viitor. Istoricul Florin Pintescu demonstrează cu argumente afirmațiile potrivit cărora aceste neajunsuri au fost și sunt favorizate în special de profilul psihologic și psihocultural al românilor, citând în acest sens concluziile exprimate de psihologul clujean Daniel David, autorul cărții *Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv-experimentală*, apărută la Editura Polirom în 2015 și care concluziona: „Cred că profilul psihocultural al românilor este dominat de neîncrederea în oameni, care ne face să fim mai puțin toleranți și cooperanți cu alții în beneficiul comun (cooperarea noastră este mai ales una de supraviețuire, nu de succes). Lipsa de cooperare nu ne permite să ne folosim potențialul intelectual și creativ, ceea ce generează performanțe sub nivelul său. Acest lucru duce atât la exagerarea pozitivului – orice realizare este amplificată ca un semn că, deși nu se vede, potențialul este acolo –, pe un fond de emoționalitate crescută, cât și la exagerarea negativului – din frustrarea faptului că nu reușim să ne deblocăm potențialul, pe un fond de competitivitate nedublată de disciplină/autodisciplină, cinism și scepticism crescute. Probabil că acest profil psihocultural s-a născut pe fondul unei nesiguranțe/insecurități cronice de-a lungul istoriei”.

Lucrarea geopoliticianului Florin Pintescu este structurată pe cinci capitole, respectiv Geopolitica „frontierelor” și a sferelor de influență. Considerații

introdutive; Prizoniera acțiunii „frontierelor”. România în 1989 – atuuri și slăbiciuni; Politicile Statelor Unite ale Americii în spațiul românesc după evenimentele din decembrie 1989; Germania și România post 1989. Aspecte geoistorice, geoeconomice, geoculturale și geostrategice; Politicile Federației Ruse în România post 1991, completată cu o bogată listă de anexe cu referiri la date statistice economice, financiare, democratice și educaționale dar și o bogată bibliografie.

În primul capitol se face o trecere în revistă a conceptului de geopolitica frontierelor în viziunea școlilor anglo-saxone, în mod special a lui Frederick J. Jackson Turner, părintele geopoliticii americane care declară că „cel mai important efect al frontierei a fost promovarea democrației...”¹ dar și contribuția lui Charles Bungay Faecett, a cărui idee centrală se referă la frontiere ca zone de tranziție în care acționează trăsăturile și influențele a două sau mai multe regiuni și state diferite. Școala franceză de geopolitică, prin expertul ei numărul 1, Michel Foucher, este de părere că frontierele sunt simple linii ci „strategii ale actorilor statali sau non-statali care se joacă de-a șoarecele și pisica pe aceste granițe, modalități de integrare, de consolidare sau invers, rațiuni și efecte ale constestărilor”.² Reprezentantul de seamă al școlii germane, în fapt creatorul geopoliticii, Friedrich Ratzel, este de părere că linia de graniță „este o abstracție, în vreme ce fâșia de frontieră reprezintă realitatea”.³ Frontiera în viziunea școlii românești este prezentată de Simion Mehedinți, care conchide că frontiera estică a României reprezintă geografic și geopolitic hotarul estic al Europei și că „poporul carpatic a fost timp de trei mii de ani, ca popor mărginaș, o strajă de continuă veghe, și prin urmare nu e o semeție verbală, ci un adevăr pipăit, dacă acordăm Nistrului însușirea de simbol geopolitic”⁴, situație care se păstrează și azi. Gh. I. Brătianu este de părere așa cum arată și autorul că spațiul românesc de securitate, se întinde de la Dunăre și Nistru, până în Crimeea, care este o poziție cheie în dominarea Mării Negre. Capitolul analizează și conceptele de geografie politică, geopolitică, geoeconomie, geostrategie și geocultură, concluziile autorului pentru acest capitol sunt acelea că România se află din nou la intersecția imperialismului geoeconomic și geostrategic rus, celui geoeconomic al UE, și celui de tip mahaian, geostrategic american.

Cel de al doilea capitol *Prizoniera acțiunii „frontierelor”. România în 1989 – atuuri și slăbiciuni analizează situația geoeconomică a României dinainte de 1989*, aflată în sfera de interes a URSS, geopolitic, geoeconomic și geocultural și geostratic parte a CAER și Pactul de la Varșovia, cu vecini ostili, excepție făcea Iugoslavia, cu o economie falimentară și o populație a cărui moral era scăzut. *Politicile Statelor Unite ale Americii în spațiul românesc după evenimentele din decembrie 1989*, se numește

¹ Frederick J. Jackson Turner, *The Frontier in American History*, 1921, p. 30.

² Michel Foucher, *Fronts et frontières. Un tour du monde géopolitique*, Paris, Fayard, 1988, p. 22.

³ Friedrich Ratzel, *Politische Geographie*, 1925, p. 384-385.

⁴ Simion Mehedinți, *Le pays et le peuple roumain. Considérations de géographie physique et de géographie humaine*, București, 1930, p. 143.

cel de al treilea capitol, analizează influențele americane asupra României, influențe geoculturale și geostrategice în special.

Capitolul prezintă și o istorie a relațiilor diplomatice româno-americane din 1859, când este deschisă prima reprezentanță consulară americană la noi, la Galați. Ideea acestui capitol este acela că, lovitura dată sistemului comunist a fost de tip geocultural, ca urmare a subversiunii ideologice sistematice întreprinse împotriva acestuia. Autorul concluzionează că politica culturală americană, face parte din promovarea valorilor americane în lume (the American way of life; American Dream și American self made man, dar scrie autorul, parafrazându-l pe Mircea Eliade, imperiile au făcut istoria iar țările dominate de imperii au suportat istoria).

Aspectele economice ale relației româno-americane sunt și ele prezentate, interesant fiind în această relație că, în 1978, SUA era al doilea partener comercial al României, fapt datorat Clauzei națiunii celei mai favorizate, obținute în 1975. Geostrategic, treptat după 1989, a intrat în sfera de interes ale NATO (de fapt SUA), devenid în 2004 membră, după eșecul din 1997 la summitul de la Madrid. Concluzia pe care o propune istoricul sucevean asupra influenței americane, geostrategic și geocultural, este că, din punct de vedere geoeconomic influența nu este sustenabilă întru totul, iar menținerea controlului american asupra României depinde vital de neînțelegerile dintre Germania și Rusia.

Germania și România post 1989. Aspecte geoistorice, geoeconomice, geoculturale și geostrategice se numește capitolul al patrulea, care pornește de la un motto ce sintetizează informațiile din capitol, un proverb vechi rusesc: „Neamțul este ca salcia, oriunde îl înfingi, prinde rădăcini”⁵. Germania este statul care a influențat cel mai mult România din punct de vedere economic. Nu trebuie neglijată după cum arată autorul, nici influența geoculturală, copleșitoare asupra spațiului românesc, începând din secolul al XVIII-lea și accentuată în perioada interbelică și continuată și după 1989 prin diverse forme de cooperare culturală și educațională. De prăbușirea economică a României după 1989, Germania a profitat cel mai mult, care a devenit așa cum o demonstrează cu date statistice autorul, cel mai important partener comercial al României, iar capitalurile germane investite oficial dețin primul loc în economia României. Istoricul Florin Pintescu este de părere că interesul statului german pentru țara noastră sunt calibrate pe **ceea ce este**, nu pe **ceea ce ar vrea** România să fie. Mai mult, Germania are o poziție importantă în cadrul UE, politic, economico-financiar dar și tabloul geopolitic est și sud-est european, deci și asupra României implicit. Concluzia autorului în privința influenței Germaniei asupra spațiului est-european este că având în vedere relațiile bune ale acesteia cu Rusia și Ungaria și investițiile germane în zonă, orice politică imprudentă a României față de Germania ar fi o greșeală geopolitică care ar dăuna intereselor României.

Ultimul capitol consistent în informațiile prezentate și analizate dar în concluzii este cel numit *Politicile Federației Ruse în România post 1991*. Motto-ul acestui

⁵ Alexandr Soljenițin, *Arhipelagul Gulag*, vol.3, 2008, București, Editura Univers, p. 345.

capitol este un extras dintr-un discurs rostit de Winston Churchill, potrivit căruia „Rusia este o ghicitoare înfășurată într-un mister, în interiorul unei enigme”, autorul construindu-și argumentația pornind de la dublul paradox al relațiilor româno-ruse, cele de dinaintea Primului Război Mondial și cele post război, când Rusia/URSS devine inamicul public numărul 1. Capitolul analizează importanța geopolitică a Rusiei, un imperiu care a renăscut de mai multe ori, așa cum afirmă autorul, și care a devenit după 1945 una dintre cele două superputeri ale lumii. Autorul este de părere citând însă pe dizidentul Alexandr Zinoviev care nota că: „Moscova nu va ajunge niciodată la supremația mondială. Moscova se poate apăra împotriva oricărui adversar. Moscova poate da Occidentului o lovitură nimicitoare. Moscova are toate cele necesare pentru a întoarce pe dos întreaga planetă. Însă nu are nici o șansă de a stăpâni lumea...rușii nu dețin calitățile unei nații de stăpâni...”⁶ Autorul se oprește și asupra istoricului relațiilor româno-ruse dealungul istorie și conchide că din păcate existe puține lucrări care abordează această temă. În privința considerațiilor geoculturale, autorul este de părere că influența rusă este limitată și asta din cauza mentalității colective care a reținut doar aspectele negative, rușii fiind văzuți ca niște brute. Geoeconomic, relațiile au fost marcate în perioada comunistă de dependența economică și independența politică din partea României, iar după 1990, balanța comercială fiind negativă pentru România, autorul fiind de părere că este necesară o nouă abordare economică a relațiilor cu Rusia. Geostrategic, spune autorul, Rusia joacă un rol important în Europa dacă este să ne gândim doar la dependența de gazul metan al Germaniei, în timp ce în plan militar, afirmă istoricul sucevean, Rusia nu este la fel de bine plasată. Ideea imperială rusă (vezi anexarea Crimeii), nu este de neglijat ca și apropierea de China și Turcia. Autorul abordează sub forma unui studiu de caz relația România, Rusia și Republica Moldova, fiind de părere că, cooperarea Moldovei cu România este strâns legată de atitudinea Rusiei față de aceste procese, iar Unirea, spune istoricul Florin Pintescu, nu se poate face fără „sprijinul” sau „înțelegerea” Rusiei.

Concluziile trasate de către profesorul universitar Florin Pintescu sunt multiple. În primul rând, România a fost în 1989, victima unei puteri mici, prinsă în lupta superputerilor, mascând un fapt tragic, acela de a avea doi dușmani simultani, URSS și SUA. În 1989-1990, ieșită din comunism România avea câteva atuuri, așa cum sunt prezentate de către autor, și anume: economic România reușise singura industrializarea reală din istorie, și cu ajutor de la suzeran, URSS. Agricultură era sistematizată, fiind mult mai performantă ca cea de astăzi. Toate acestea făcuse din România „țară de lumea a doua”, devenită azi, din păcate, țară de lumea a treia. Militar, armata română este mult mai slab dotată acum decât înainte de 1989.

De infanticidul economic, distrugerea agriculturii, pierderea resurselor, instrumentelor și serviciilor strategice esențiale pentru un stat (petrol, rafinării, gaz,

⁶ Alexandr Zenoviev, *Homo sovieticus*, Editura Dacia, Cluj, 1991, p. 108.

resurse minerale, suprafețe agricole și forestiere, telefonie fixă și mobilă, hipermarket-uri etc.) în favoarea transnaționalelor, a profitat în special Germania.

Totuși, există și niște plusuri și anume, numărul mare de experți software și hardware din România care s-au afirmat internațional, posibilitatea tinerilor din țara noastră de a studia și cerceta în instituțiile prestigioase de profil din Occident, posibilitatea de a munci și de a obține venituri mai mari decât în România în această parte a lumii (inclusiv în SUA, Canada, Australia și Noua Zeelandă).

În ceea ce privește acțiunile „frontierei” ruse asupra României, autorul conchide că Federația Rusă a blocat de o manieră extrem de eficace politicile României aplicate la Republica Moldova și, totodată, au amânat practic *sine die* orice tentativă serioasă de unire a celor două țări.

Concluzia finală a autorului este pesimistă. Acesta arată că, fără pilonul geoeconomic adecvat, „**care să se afle în mâinile românilor**”, nu există șanse reale de redresare a României. Concluzia autorului, de fapt, întrebările oricui român, „ce-a mai rămas de apărat”?, este că, România a mai rămas doar cu valorile spirituale și materiale, atâtea cât au mai rămas, iar România este sacrificată, fiind aceeași victimă, doar plutonul de execuție este cel care se schimbă mereu.

Lucrarea se bazează pe o analiză lucidă, pertinentă, chiar necruțătoare a României, care mereu a căutat o cale rătăcind între „trecut și fantasmagorie”. O carte care ar trebui citită de toți cei care vor să înțeleagă locul și rolul României pe tabla geopolitică a Europei de sud-est, o carte sub multe aspecte incomodă, pentru că încearcă și reușește să demitizeze unele aspecte geopolitice, o carte care poate fi sintetizată de sintagma: „**România eternă între Orient și Occident.**”